

Zemřelí ve výkonu trestu v příbramské oblasti těžby uranové rudy (1951-1961)

Tato studie vznikla v rámci zpracovávání grantu GA ČR 409/09/1742 (Zemřelé nesvobodné pracovní síly v oblastech produkce uranové rudy 1946-1986)

V rámci československého uranového průmyslu byli kromě civilních (kmenových) zaměstnanců nasazeni i vězni. Trest odnětí svobody vykonávali v táborech, pro něž se vžil název nápravně pracovní tábor (NPT).¹ Tyto tábory byly budovány v okolí Jáchymova, Horního Slavkova a Příbrami v letech 1949–1953. Všechny vězeňské tábory v oblastech těžby uranové rudy od roku 1949 zastřešovala Stanice SVS (Sboru vězeňské stráže) Ostrov. Příbramské tábory Bytíz a Vojna byly z tohoto systému v roce 1956 vyňaty. Jednalo se zejména o ekonomické opatření. Od roku 1956 spadaly do kompetence Krajské správy ministerstva vnitra (KS-MV). Vlivem vytěžení lokalit a amnestií docházelo k postupnému rušení táborů. Po roce 1961 se jednalo již jen o nápravně výchovný ústav (NVÚ), respektive věznici Bytíz na Příbramsku, kde byla vězeňská práce v uranovém průmyslu využívána do roku 1986.

Na základě kvalifikovaného odhadu lze konstatovat, že těmito tábory celkem prošlo v letech 1949-1961 kolem 70 tisíc mužů ve výkonu trestu.

Kolik vězňů v uranových oblastech Jáchymovska, Slavkovska a Příbramska zemřelo, není přesně známo. Tématu zemřelých nesvobodných sil, respektive vězňů ve výkonu trestu bylo věnováno velmi málo prostoru a spíše se jednalo až na výjimky o orientační či dílčí studie, jako Karel Kaplan (1992);² Pavel Paleček (2002)³ neobsahuje všechny oběti, nerozlišuje mezi Jáchymovskem, Slavkovskem a Příbramskem a oběti jsou uváděny pod místem „Jáchymov“, uvádí jich celkem 224; Rudolf Tomíček (2000)⁴ uvádí 223 zemřelých v Jáchymově, v Horním Slavkově minimálně 62; Ludmila Petrášová (1994)⁵ uvádí v letech

---

¹ Toto pojmenování není úplně přesné. Název NPT se používal od 1. 6. 1954 místo termínu pracovní útvar (TRMV č. 110/54), od 30. 6. 1955 označení pro všechna zařízení výkonu trestu odnětí svobody (TRMV č. 118/55). Po roce 1950 bylo používáno názvů pracovní útvary vězňů (PÚV), pracovní útvary odsouzených (PÚO) nebo potrestaných (PÚP).

² KAPLAN, Karel: *Zemřelí ve věznicích a tresty smrti 1948–1956* (dokumenty o perzekuci a odporu sv. 1), publikace výzkumných týmů ÚSD AV ČR, Praha 1992.

³ PALEČEK, Pavel: *Likvidace ostatků obětí nacismu a komunismu na území Československa*, Brno 2002.

⁴ TOMÍČEK, Rudolf: *Těžba uranu v Horním Slavkově*. Sokolov 2000.

⁵ PETRÁŠOVÁ, Ludmila: *Vězeňské tábory v Jáchymovských uranových dolech 1949–1961*. In: Sborník archivních prací 2, XLIV, Praha 1994.

1949–1954 minimálně 229 vězňů; Karel Kaplan – Vladimír Pacl (1993)⁶ odhadují počet smrtelných úrazů v letech 1950–1960 na 439;⁷ Tomáš Bursík (2009)⁸ vychází z materiálů ÚV KSČ a uvádí počty smrtelných pracovních úrazů za jednotlivé roky: 1951 celkem 39 smrtelných úrazů, 1953 celkem 43 úrazů a v roce 1954 zahynulo při smrtelných úrazech 49 všech, tedy kmenových i nekmenových pracovníků.⁹ Josef Velfl – Václav Trantina (2000)¹⁰ uvádějí 28 politických vězňů zemřelých na Příbramsku. Předkládaný článek čerpá zejména z nejnovějšího výzkumu, podpořeného Grantovou agenturou ČR, věnovanému této problematice František Bártík (2010)¹¹. Na druhou stranu existují nepřesné až zavádějící odhady (většinou z řad pamětníků), které hovoří o tom, že v uranových dolech zemřelo několik (deseti)tisíců vězňů. Tato čísla jsou velmi nadsazená a je jasné, že se nezakládají na relevantních skutečnostech. Cílem není snižování důvěryhodnosti „svědectví“ bývalých vězňů, proto na ukázkou uvedu jen jeden případ. Velmi senzacechtivě působí např. informace týkající se Příbramska: „*Příbram v prosinci 1949 400 obětí, v červenci 1950 775 a v prosinci 1950 již 774 obětí na životech.*“¹²

Mimo publikací uvedených v poznámkách, které jsou brány spíše jako doplňkové, jsem čerpal zejména z podnikového archivu DIAMO (archiv bývalých Jáchymovských dolů, n. p.), ve kterém se nacházejí úrazové knihy, složky k některým úrazům, statistiky a písemnosti týkající se problematiky táborů a úrazů. V Národním archivu (NA) v Praze byly velmi cenným přínosem pro práci vybrané osobní spisy vězňů. Bohužel ne všechny byly dohledány, což souvisí s faktem, že ne každý vězeňský spis byl do NA předán, a také vlivem personální situace a ostatních pracovních povinností pracovníků Národního archivu mohla

---

⁶ KAPLAN, Karel – PACL, Vladimír: *Tajný prostor Jáchymov*. České Budějovice 1993.

⁷ Tamtéž s. 46.

⁸ BURSÍK, Tomáš: *Přišli jsme na svět proto, aby nás pronásledovali (Trestanecké pracovní tábory při uranových dolech v letech 1949–1961)*. Praha 2009.

⁹ Tamtéž, s. 98–99.

¹⁰ VELFL, Josef – TRANTINA, Václav: *Památník politickým vězňům na příbramském hřbitově*. In: Středočeský vlastivědný sborník 18, 2000, s. 81–109.

¹¹ BÁRTÍK, František: *Zemřelé nesvobodné pracovní síly v oblastech těžby uranové rudy 1946–1986*. Příbram, 2010.

¹² <http://protikomunisticke.misto.cz/svedectvi/10a.htm> (tisk ze dne 7. srpna 2011). Stránky odkazují na Konfederaci politických vězňů (KPV) Mělník (kontakt uvedený na internetových stránkách je KPV.Melnik@post.cz, ale nikdo z něj neodepisuje). Výše uvedené údaje jsou čerpány z knihy KAPLAN, Karel – PACL, Vladimír: *Tajný prostor Jáchymov*. České Budějovice 1993, s. 40, odkaz na tuto seriózní publikaci dodává výše uvedeným údajům na hodnověrnosti a na váze. Je třeba říci, že tato čísla se v knize skutečně vyskytují, ale ve spojitosti s pojmem „oběti“, ono „na životech“ v knize není. Uvedené počty se týkají celkového stavu tábora nucené práce, který v této době na Příbramsku existoval. Těžko můžeme věřit tomu, že byli zlikvidováni, a to několikrát po sobě, všichni chovanci TNP v táboře. Informace v knize je myšlena tak, že ten, kdo se nacházel v táboře, je oběť (režimu). Bohužel toto hrubé a ne jedině zkreslení skutečností se objevuje i na dalších internetových stránkách, které tuto informaci v dobré víře přebírají: např.: www.montanya.org/DOLY/URAN/CS/HISTORIE/004B.htm (tisk ze dne 20. 4. 2010), kde se opět argumentuje výše zmíněnou knihou.

nastat situace, že osobní spis vězně se v archivu nachází, avšak z důvodu výše uvedených okolností nebyl badateli předložen. Uvedené komplikace výsledek neovlivnily (počet a seznam zemřelých) ale u mnohých potrestaných mohly být doplněny další údaje a informace. V neposlední řadě mi velkou měrou ke zpracování studie posloužil dokumentační spis ÚDV/67-VvK-95 uložený v Archivu bezpečnostních složek. Spis byl založen v roce 1995 na Úřadu dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu a dokumentoval problematiku trestních táborů zřízených při uranových dolech.

Nelze nesouhlasit s Rudolfem Tomíčkem, který říká: „*Přesný počet vězňů, kteří zemřeli ve vězeňských táborech, není dosud přesně zjištěn a patrně nikdy nebude.*“¹³ Ale jistě lze tento počet výrazně upřesnit a zkonkretizovat.

Cílem studie je sestavení seznamu zemřelých nesvobodných pracovních sil na Příbramsku v období 1951 – 1961 s uvedením některých údajů, týkajících se přímo daných osob tak, aby měl seznam co největší vypovídací hodnotu. Na tomto místě je třeba zmínit, že celou záležitost jsem konzultoval s Úřadem pro ochranu osobních údajů, takže se v textu neobjevuje nic, co by bylo v rozporu se zákonem č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů.¹⁴ Je samozřejmé, že s ohledem na stav archivních pramenů nešly sledované údaje u všech zemřelých dohledat. V ideálním případě kromě jména, příjmení, data narození a úmrtí patří mezi sledovanou informaci místo úmrtí s popisem události, jež zapříčinila smrt. V případě, že dotyčný zemřel v nemocnici, je uvedeno místo pracovního úrazu či název tábora, kde vězeň pobýval na ošetřovně (pokud to bylo dohledáno). Dále jsem se snažil vypátrat poslední kmenový tábor, místo a datum pohřbení.

Mezi zřejmě nejdiskutovanější sledovanou informací bude patřit trestný čin a délka trestu (není-li uvedeno v tabulce jinak, číselná hodnota vyjadřuje roky, v minimu případů je uvedeno o kolikátý trest se jedná. Např. 1x – vězeň je poprvé ve výkonu trestu, 5x – vězeň byl již popáté odsouzen). Původně jsem chtěl tresty rozdělit na tři skupiny: politické, kriminální a retribuční (MLS – mimořádný lidový soud). Ukázalo se však, že toto dělení je nesmyslné, neboť se jedná v některých případech čistě o subjektivní názor (jsem si vědom, že mnozí s tímto nebudou souhlasit). Např. je zapalování stohů slámy, nedovolené ozbrojování či rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví atd. politicky motivovaným trestným činem? Z tohoto důvodu mi přišlo jako mnohem lepší řešení (i když ne opět zcela ideální) dohledat

---

¹³ TOMÍČEK, Rudolf: *Těžba uranu v Horním Slavkově*. Sokolov 2000, s. 239.

¹⁴ Viz dopisy č. j.: VER-7051/08-2/SEM ze dne 8. 1. 2008 a č. j.: VER-7051/08-4/SEM ze dne 21. 3. 2011.

název trestného činu, za který byl dotyčný odsouzen do výkonu trestu, a nechť si každý o jeho protistátní či kriminální činnosti udělá obrázek sám. V ideálním případě by bylo vhodné se seznámit i s rozsudkem, ve kterém je trestná činnost popsána (v některých případech rozsudek nelze dohledat), respektive s vyšetřovacím spisem. V této souvislosti je třeba upozornit na možnost kriminalizace politického činu a politizace kriminálního trestného činu. Pro obsáhlost této problematiky však není ve studii místo, proto se musíme spokojit „jen“ s pojmenování trestného činu.

Složitost celé problematiky lze dokumentovat na případu Adolfa Petrovského¹⁵, který kradl dávno před nástupem komunistů k moci. Byl odsouzen do výkonu trestu. Při jmenování Klementa Gottwalda prezidentem republiky mu byla udělena milost, nicméně trestnou činnost páchal dále. Před dalším trestem utekl na západ a vstoupil do francouzské cizinecké legie. Po zjištění tvrdých podmínek, které při výcviku panovaly, se rozhodl pro návrat do ČSR. Byl odsouzen do výkonu trestu, z něhož se snažil různými cestami uprchnout.¹⁶ Při posledním pokusu o útěk z Leopoldova byl obviněn mimo jiného i z pokusu o vraždu a byl odsouzen k absolutnímu trestu. Z mého subjektivního pohledu se jednalo o justiční vraždu, neboť bezpečnostnímu aparátu došla trpělivost s jeho notorickými útekami, a proto byl odsouzen k trestu smrti. Jeho jméno najdeme na seznamu popravených z politických důvodů, nicméně jeho trestná činnost začala „zlodějními“ dávno před rokem 1948. Případ Františka Kuldy je také dosti nejednoznačný, byl odsouzen za velezradu na 18 let, to byl ale jeho desátý trest. Během první republiky a za okupace byl trestán čistě pro kriminální činy. Nedá se tedy říci, že by byl typickým politickým vězněm, ač dle délky trestu a posledního odsouzení by se to mohlo zdát. A tak by se dalo o tom, zda ten či onen je politický vězeň, diskutovat dále. V případě, že se jednalo o hromadný úraz, při kterém zahynul další vězeň, je pro lepší orientaci a přehlednost jeho jméno či jména v přehledu zmíněno.

Bohužel přesného počtu zemřelých se skutečně asi nikdy nedopátráme (viz výše), čistě teoretická možnost by byla podrobit všechny přírůstkové knihy Stanice SVS Ostrov, uložené v Národním archivu, podrobnému zkoumání. Otázkou je, zda jsou v nich uvedeny všechny záznamy týkající se daných osob. Z časového pohledu by se jednalo o velmi náročnou práci,

---

¹⁵ Viz případ Josefa Charvátka.

¹⁶ V roce 1950 pokus o útěk z vyšetřovací vazby, 1951 útěk z NPT Bratrství přes oplocení objektu, 1952 pokus o útěk z NPT Vojna podkopem, 1953 pokus o útěk z NPT Vojna podkopem, 1953 útěk autem z objektu Příbram. V listopadu 1954 útěk autem z tábora Bytíz. více viz. BÁRTÍK, František: *Vznik Vnitřní stráže ministerstva vnitra (VS-MV) a založení 6. brigády VS-MV se zaměřením na příbramskou oblast (nápravně pracovní tábory Vojna a Bytíz)*. In: *PODBRDSKO XVIII* (2011), s. 118–121. NA, osobní spis vězně – Petrovský Adolf.

neboť by se takto muselo projít přibližně šedesát devět tisíců jmen.¹⁷ S tím, že u nich stejně není uvedeno, v jakém táboře zemřeli. Čistě teoreticky, za předpokladu uvedení úmrtí u všech potrestaných, kterých se to týká, bychom byli schopni říci, kolik potrestaných zemřelo ve Stanici SVS Ostrov v době výkonu trestu. Navíc tento způsob zjišťování zemřelých dle názoru NA (Národní archiv) naráží na problém ochrany osobních údajů a z tohoto důvodu je NA badateli nezpřístupnil.¹⁸ Centrální evidence vězňených osob je vedena až od září roku 1953, období před tímto datem vykazuje mnoho nedostatků, což se týká i osobních spisů vězňů, uložených v Národním archivu.

Je samozřejmé, že podmínky, ať pracovní či existenční se v táborech během doby vyvíjely, existovaly „lepší“ a „horší“ tábory. Nelze tak ani např. srovnávat počátek 50. let s koncem 50. let v jednom konkrétním táboře. Nezpochybnitelným faktem je skutečnost, že nejkrušnější období zažívali vězni od poloviny roku 1951 a to trvalo zhruba tři roky. V této době spadají tábory výhradně pod správu útvaru SNB (Sbor národní bezpečnosti) Jeřáb, vězni zažívají hlad, strádání, ponižování, trápení, mučení, absolutní degradaci lidské bytosti (např. kauza bunkr¹⁹). Je tedy v celku logické, že v tomto období umírá obecně výrazně vyšší počet vězňů než v období předchozím (1949—1951) a následném, které se datuje od 31. 10. 1954, kdy nápravně pracovní tábory přebírá do ostrahy vnitřní stráž ministerstva vnitra a za vnitřní režim je zodpovědné ministerstvo spravedlnosti. S ohledem k předchozím obdobím dochází k částečnému uvolnění.

Zcela jiná etapa historie nasazení vězeňské síly v uranovém průmyslu začíná od 1. 6. 1961, kdy je funkční pro potřeby produkce uranové rudy již pouze tábor Bytíz a vězni jsou v něm k práci v uranovém průmyslu využíváni do roku 1986. Vězni v této době pracují za jiných podmínek a i složení vězeňské síly se diametrálně od předchozích období odlišuje.

Postup při úmrtí v táborech

Co se týče postupu při úmrtí v táborech, lze obecně konstatovat, že platila velmi podobná pravidla pro celou existenci táborů. Faktem je, že vývoj směřoval od obecných a stručných ke konkrétnějším a obsáhlejšími pravidlům, která však v praktické rovině téměř nic nezměnila.

---

¹⁷ MÁLEK, Jirí: *Vězňové v Jáchymovských dolech po druhé světové válce*, s. 17. In: *Zářící minulost*. DĚD, Stanislav (Ed.), Chomutov, 2005.

¹⁸ Viz dopis NA, č. j.: NA-2558-2/04-2011.

¹⁹ BÁRTÍK, František: *Tábor Vojna ve světle vzpomínek bývalých vězňů*. Praha 2009, s. 79–110.

Postup při úmrtí vězně v tábore v námi sledované době upravoval Vězeňský řád S-4, vydaný ministerstvem spravedlnosti v září roku 1951, kde se v článku č. 75 psalo, že o úmrtí odsouzeného vyrozumí velitelství tábora příslušného prokurátora, zákonného zástupce, manželku (družku), popř. nejbližšího příbuzného spolu s výzvou, aby neprodleně oznámili, zda chtějí vypravít pohřeb na vlastní náklady. Neučiní-li tak včas, pohřeb zařídí správa tábora na nejbližším hřbitově.

Po ukončení platnosti Vězeňského řádu S-4 upravoval postup NZ-zákl-I-1 Řád nápravných zařízení – účinnost od 1. 3. 1953. Ve stati č. 35 se pravilo, že o úmrtí odsouzeného vyrozumí velitelství tábora zákonného zástupce, manželku (družku), popř. nejbližšího příbuzného spolu s výzvou, aby neprodleně oznámili, zda chtějí vypravít pohřeb na vlastní náklady. Neučiní-li tak včas, pohřeb zařídí správa tábora na nejbližším hřbitově. Náčelník tábora o úmrtí vězně měl podat zprávu prokurátorovi, který dal příkaz k výkonu trestu.

Dále postup při úmrtí vězně upravoval Řád pro NPT MV – účinnost od 1. 4. 1955, v bodech 89 až 92. O úmrtí odsouzeného byl okamžitě vyrozuměn příslušný národní výbor, pověřený vedením matriky. Nejbližší příbuzní zemřelého současně s oznámením o úmrtí měli sdělit, zda si převezmou zemřelého k vypravení pohřbu, čímž by nesli náklady spojené s pohřbem. Do osobního spisu měly být založeny následující dokumenty: list o prohlídce mrtvého, potvrzení o předání mrtvého k pitvě, pitevní protokol, opis vyrozumění příbuzných o úmrtí se stanoviskem, zda bude tělo vydáno, rozhodnutí náčelníka NPT o vydání či nevydání těla příbuzným (k rozhodnutí bude přiloženo i stanovisko OO-MV z místa bydliště rodiny zemřelého), opis dokladu o hlášení úmrtí příslušným orgánům, potvrzení pohřebního ústavu o převzetí mrtvého (dá se říci, že v žádném vězeňském spise nejsou všechny tyto dokumenty pohromadě – pozn. autora). Pohřeb zemřelého, pokud nebyl vypraven příbuznými, zařizovalo velitelství tábora. Pohřbení se provádělo zásadně žehem. Urny s popelem zemřelých se předávaly na hřbitov či kolumbaria krematoria.

Zemřelí na Příbramsku 1951-1961

V tomto období na Příbramsku existovaly dva NPT (Vojna a Bytíz). Tábor Vojna jako vězeňské zařízení²⁰ vznikl dne 21. 7. 1951 a zrušen byl 1. 6. 1961. Tábor Bytíz byl založen

---

²⁰ Tábor Vojna byl nejprve zřízen již v roce 1947 jako tábor pro německé válečné zajatce, později byl přebudován na tábor nucené práce. Více viz. BÁRTÍK, František: *Tábor Vojna ve světle vzpomínek bývalých vězňů*. Praha 2009.

v květnu roku 1953 a vězeňská síla z tohoto byla využívána v uranovém průmyslu až do roku 1986. Proto je vhodné rozdělit těžbu uranu pomocí potrestaných na Příbramsku na dva časové úseky

A) 21. 7. 1951 až 1. 6. 1961

B) 2. 6. 1961 až 31. 12. 1986

Každý časový úsek má svá specifika, a zejména rozdílné složení vězňů (v druhém období se téměř nevyskytují političtí vězni, průměrná délka trestu odsouzeného je v druhém období výrazně nižší pod.). Ve studii bude věnována pozornost prvnímu období.

Sledovaný časový úsek 1951 – 1961 je třeba rozdělit na dvě období:

A) 21. 7. 1951 až 31. 10. 1954 – za vnitřní režim tábora a ostrahu zodpovídá výhradně útvar SNB – Jeřáb. Z pohledu podmínek v táborech bylo obecně období v letech 1951 – 1953 tím nejhorším, co vězni po dobu existence uranových táborů mohli zažít.

B) 1. 11. 1954 až 1. 6. 1961 – za vnitřní režim v táborech odpovídá ministerstvo spravedlivosti a ostrahu táborů má na starosti Vnitřní stráž ministerstva vnitra.

V době, kdy NPT spadají čistě do kompetence útvaru SNB Jeřáb (za 4 roky), zemřelo na Příbramsku 13 potrestaných (zajímavé je, že za rok 1952 nebyl dohledán ani jeden případ zemřelého ve výkonu trestu). V následujícím období do 1. 6. 1961 (za 7 let) zemřelo 42 vězňů. Co se týče trestu, za který byl dotyčný ve výkonu trestu, bezkonkurenčně vede velezrada s 33 případy, což je více než polovina. Následuje rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví (5), krádež (4) atd.

Z pohledu délky trestů vypadá situace takto:

Trest	
Do 1 roku	0
Od 1 do 5	11
Od 5 do 10	10
Od 10 do 15	13
15 let až doživotí	19
Celkem	53

Na nemoci zemřelo celkem 11 potrestaných (sedm na infarkt, jeden na TBC při převozu do nemocnice). V nemocnici (Příbram a Praha) zemřelo na následky úrazu či nemoci celkem sedm potrestaných. Zastřeleni na útěku byli v roce 1951 dva vězni (Jirouch a Kulda) a v roce 1955 jeden (Charvátek). Jirouch a Charvátek byli zastřeleni na útěku mimo areál tábora, Kulda byl zastřelen při pokusu o překonání oplocení tábora Vojna. Sedm vězňů spáchalo úspěšnou sebevraždu (tři na táboře, dva na pracovišti a u dvou je místo neznámé). Při úrazech, popř. na následky úrazu zemřelo 32 potrestaných ve výkonu trestu.

Statistický přehled zemřelých na Příbramsku za období 1951-1961:

Následkem úrazu	32
Následkem onemocnění	11
Zastřeleno	3
Sebevražda	7

Početní stav odsouzených v táboře Vojna vypadal následovně:

30. 7. 1951	368
31. 8. 1951	371
10. 9. 1951	501
19. 9. 1951	501
26. 9. 1951	501
1. 10. 1951	493
20. 10. 1951	493
29. 11. 1952	707
20. 1. 1953	751
30. 4. 1953	1420

V poslední etapě existence NPT byl stav potrestaných na Příbramsku následující:

Datum	Vojna	Bytíz
11. 8. 1956	1825	1716

21. 8. 1956	1818	1723
1. 9. 1956	1822	1774
10. 9. 1956	1814	1813
1. 10. 1956	1781	1764
12. 11. 1956	1664	1671
20. 11. 1956	1649	1680
2. 1. 1957	1669	1652
10. 1. 1957	1679	1645
21. 5. 1957	1559	1616
20. 12. 1957	1674	1915
31. 12. 1957	1661	1912
10. 1. 1958	1661	1907
20. 1. 1958	1772	1879
20. 3. 1958	1862	1874
9. 8. 1958	1862	1999
10. 10. 1958	1880	1771
31. 10. 1958	1924	1850
15. 1. 1959	1914	1837
10. 2. 1959	1929	1922
20. 3. 1959	1922	1903
20. 4. 1959	1873	1900
18. 6. 1959	1725	1796

Závěr (srovnání s ostatními oblastmi)

Během výzkumu Jáchymovska, Slavkovska a Příbramska bylo dohledáno celkem 478 mužů, kteří zemřeli ve výkonu trestu (výjimečně ve vazbě, popř. jeden případ maďarského válečného zajatce²¹, který byl na Jáchymovsku držen zcela protiprávně.) Minimálně 260 mužů zemřelo při pracovním úrazu či na jeho následky – Jáchymovsko 46 %, Slavkovsko 57 % a Příbramsko 59 % z celkového počtu zemřelých v dané oblasti. V nemocnicích umírali vězni jak na následky úrazů, tak i na různé nemoci (celkem 26,5 %). Na Jáchymovsku z celkového počtu zemřelých umřelo v nemocnicích téměř 32 %, na Slavkovsku 27,5 % a na Příbramsku

---

²¹ Viz. Rudolf Staub.

14 %. Z pohledu úmrtí na nemoci (infarkt, TBC, rakovina, zápal plic, sešlost stářím apod.) vypadá situace následovně: na Jáchymovsku 34 % z celkového počtu zemřelých, na Slavkovsku 16 % a na Příbramsku 20 %. Na infarkt zemřelo celkem ze všech vězňů 13 %. Co se týče sebevražd (není pochyb o tom, že některé sebevraždy byly nafingované vraždy, leč pro toto tvrzení není relevantních důkazů) nejhorší situace byla na Příbramsku, kde z celkového počtu zemřelých činily 13,5 %, na Jáchymovsku necelých 9 % a na Slavkovsku 4 %.

Co se týká jednotlivých období existence NPT, není žádným překvapením, že nejvíce obětí na životech spadá do druhého časového úseku, tedy od 1. 6. 1951 do 31. 9. 1954, kdy na táborech panovaly ty nejhorší podmínky a kdy za tábory zodpovídal výhradně útvar SNB Jeřáb. V tomto období (čtyři roky) zemřelo celkem 47,5 % za dobu existence NPT. V prvním období (tři roky) to bylo 18,5 % a na závěrečné období (sedm let) existence NPT připadá 34 %.

Poměrně úspěšné bylo dohledávání osudů těl zemřelých (pohřbení či kremace byla dohledána u více než 75 % zemřelých). Jak je výše v textu uvedeno, pozůstalí mohli požádat o vydání těla a bylo na správě tábora, zda bude tělo vydáno, či nikoliv. Samozřejmě jsou případy, kdy příbuzní neprojevíli zájem o tělo, a to bylo pohřbeno vězeňským ústavem, popř. se vyskytly situace, že pozůstalí se o tělo přihlásili, ale např. z finančních důvodů nebyli schopni tělo pohřbít, zúčastnili se proto pohřbu vypraveného vězeňským ústavem. Z dohledaných osudů těl lze vyvodit závěry shrnuté do tabulky:

Oblast	Dohledaný počet	Vydané tělo
Jáchymov	165	56
Horní Slavkov	72	29
Příbram I (do 1. 6. 1961)	49	17
Příbram II	87	20

V Příbrami byla situace následující – v prvním období (tedy za existence NPT) bylo 23 těl prokazatelně pohřbeno na příbramském hřbitově. V druhém období, kdy existoval při uranových dolech jen tábor Bytíz, bylo 62 těl spáleno v krematoriu Motol, což činí přes polovinu všech zemřelých ve sledovaném období.

Uranový průmysl je nedílně, stejně jako ostatní odvětví hornictví, spjat s oběťmi na životech. Muži, o kterých pojednávám, však neměli na výběr, zda budou pracovat v uranovém

průmyslu či někde jinde, byli v drtivé většině ve výkonu trestu a toto místo výkonu trestu s místem zaměstnání jim bylo přikázáno. Jejich společným jmenovatelem bylo to, že byli až na výjimky odsouzeni do výkonu trestu, v žádném rozsudku nebylo napsáno nic o ztrátě zdraví, a už vůbec ne o ztrátě života. Zhruba 0,55 % nesvobodných pracovních sil se z táborů zřízených poblíž uranových dolů nevrátilo do civilního života. Muže, kteří zemřeli na následky výkonu trestu až za určitou dobu po návratu do civilního života, se již nikdy spočítat nepodaří.

Charvátek Josef

Narozen 2. 2. 1932, odsouzen Státním soudem v Praze dne 27. 9. 1951 č. j.: 10 Ts I29/51 pro trestný čin velezrady a vyzvědačství k 16 letům odnětí svobody.

Poslední část svého trestu si odpykával v NTP-Bytíz na Příbramsku, odkud dne 19. 11. 1954 společně s Adolfem Petrovským, Jiřím Nyčkalem a Františkem Kampim uprchli. K útěku použili nákladního automobilu a tímto překonali všechna ženíjně technická zabezpečení. Jednalo se o první zásah Vnitřní stráže ministerstva vnitra (6. brigády), která převzala střežení uranových pracovišť a táborů potrestaných v říjnu 1954.

K prvnímu vážnému prověření bojové pohotovosti došlo dne 19. 11. 1954. *„Tohoto dne došlo k útěku čtyř odsouzených z objektu Bytíz. Tito odsouzení využili nedostatečného ženíjně-technického zabezpečení, nízké ostráživosti řidiče JD, zcizili nestřeženou Tatra 111, s kterou prorazili oplocení a ujeli po státní silnici směrem k Písku.“*²² Jednalo se o tyto potrestané: František Kampi, Adolf Petrovský²³, Jiří Nyčkalo a Josef Charvátek. Dozorčí okrsku čet. Štefan Strečanský předal ihned hlášení o útěku potrestaných dozorčímu praporu, který nařídil vyhlásit poplach pro celý prapor a dále vyhlásit zaujmutí stíhacího okruhu. V 19.50 hod. se na velitelství praporu dostavil velitel praporu, který po provedení nezbytných opatření odjel na objekt Bytíz, zde předal velení náčelníkovi štábu a odjel řídit stíhací práce do terénu. V poledním rozkazu velitele ze dne 20. 11. 1954 byla pro neúspěch akce odvolána a stíhací okruh byl stažen. Jako perlička akce může být hlášení: *„Zarážejícím jevem však je, že 10 střelců (náčelník stráže, závodčí a osm strážných) nedokázalo na vzdálenost 100 metrů*

---

²² ABS, fond 2426, karton 1, Vojenská kronika 3. praporu Vnitřní stráže MV.

²³ V roce 1950 pokus o útěk z vyšetřovací vazby, 1951 útěk z NPT Bratrství přes oplocení objektu, 1952 pokus o útěk z NPT Vojna podkopem, 1953 pokus o útěk z NPT Vojna podkopem, 1953 útěk autem z objektu Příbram. Za svůj poslední útěk z věznice Leopoldov, během něhož se měl pokusit zavraždit příslušníky NZ, byl dne 13. 5. 1959 popraven. NA, osobní spis vězně – Petrovský Adolf.

*udělat více než čtyři zásahy, a to ještě pouze v korbě vozu, ačkoliv bylo vystříleno 280 nábojů.*²⁴

Skupina útěkářů se rozdělila a Charvátek postupoval společně s Nýčkalem., o čem svědčí např. to, že dne 30. 11. 1954 v Mladé Boleslavi společně ozbrojeni vnikli do prodejny Pramen a pod pohrůzkou zastřelení spoutali vedoucího prodejny a odcizili mu částku 5000 Kčs. O necelý týden později tím samým způsobem vnikli do prodejny Pramen v Táboře, spoutali vedoucí prodejny, odcizili jí hotovost ve výši 4300 Kč a čokoládové výrobky v ceně 1983 Kčs.²⁵

Operativní cestou bylo 16. 5. 1955 zjištěno, že Michal Charvátek (bratr Josefa – pozn. autora) se stýká s osobami, které uprchly z výkonu trestu. Byl proto druhý den zatčen a předveden k výslechu. Po delším zapírání přiznal, že obstarával jídlo svému bratru Josefovi a ještě dalšímu muži jménem Jirka (Nýčkalo – pozn. autora). Věděl od nich, že uprchli z vězení. Během výslechu oznámil jména dalších osob, které byly s útěkáři ve spojení (manželka, sestra, dokonce prozradil i svoji milenkou s dcerou). Všechny uvedené osoby byly předvedeny k výslechu, při němž doznaly, že uvedeným útěkářům od 8. 4. 1955 do 12. 4. 1955 pomáhaly. Během výslechu bylo zjištěno (není zcela jasné od koho), že útěkáři přijedou do Českých Budějovic dne 17. 5. 1955.²⁶ Až do odvolání byl sledován byt Michala Charvátky třemi příslušníky a byl jeho milenkou Erhartové dvěma příslušníky. Dále byly vyčleněny dvě pohyblivé hlídky od nádraží k Charvátkovi a Erhartové. Byly ztřeštěny kontroly na nádraží a silnicích, též byla zavedena kontrola všech telegramů Praha – České Budějovice a naopak.²⁷ Dne 17. 5. 1955 kolem 16.45 hod. vešel neznámý mladík do domu Erhartové, po chvíli z něj vyšel. Jelikož se zčásti ztotožňoval s fotografií útěkáře Charvátky, bylo přikročeno k jeho sledování. Na vhodném místě byl perlustrován. Neznámý se prokázal vojenskou knížkou na jméno Ladislav Trojan. Jelikož fotografie ve vojenské knížce se nápadně shodovala s Charvátkem, byl vyzván, aby příslušníky doprovodil na nejbližší vojenskou správu, kde bude provedeno jeho ověření. Poblíž nádraží (cca 50 m od křižovatky U Karla IV.) byl vyzván, aby orgány následoval do služebního vozu, který se nacházel na místě. Charvátek uhodil pěstí příslušníka Brejchu a dal se na útěk. *„Tímto napadnutím orgána uvedeným mužem, byli orgánové utvrzeni, že se jedná o nebezpečného zločince Charvátky, a vzhledem k tomu, že nemohli užít jiných prostředků k jeho zadržení, bylo přikročeno po výzvě, aby se*

---

²⁴ ABS, fond 2410, karton 12, rok 1954 - Poučný rozkaz – útěk potrestaných z objektu Bytíz.

²⁵ ÚDV-16/VvK-97 - Rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 12. 9. 1955, s. 1.

²⁶ ÚDV-16/VvK-97 - Akce „Trestanci“ – zpráva ze dne 24. 5. 1955.

²⁷ ÚDV-16/VvK-97 - Plán dopadení vojenského zběha Nýčkala Jiřího ze dne 18. 5. 1955.

zastavil, k použití zbraně.“²⁸ Jan Brejcha vystřelil dvě rány a Karel Vančura jednu ránu (Alois Houska nestřílel). Po výstřelech klesl Charvátek k zemi a byl ihned služebním vozem převezen do nemocnice, kde byl ošetřen, avšak po 15 minutách zemřel.²⁹ Při osobní prohlídce byla u Charvátky nalezena pistole ráže 7,65 Mauser, s plným zásobníkem připravena ke střelbě.³⁰

Během realizace akce „Trestanci“ byla sledována, později i zatčena, sestra Josefa a Michala – Marie Charvátková. Jelikož byla jistá pravděpodobnost, že bude vyhledána zbývajícím potrestaným na útěku Jiřím Nyčkalem, byl její byt sledován. Při této činnosti byl zachycen a zatčen Jiří Nýčkal, který byl odsouzen pro trestný čin velezrady a loupeže na 12 let odnětí svobody.³¹ Agenturním obsazením Marie Charvátkové ve vazbě bylo zjištěno, že kolegyně z práce Helena Buchalová byla též do celé akce zapojena. Vyšší vojenský soud v Praze dne 27. 9. 1955 č. j.: T 61/55 odsoudil Marii Charvátkovou k odnětí svobody v délce šest let a Helenu Buchalovou ke čtyřem a půl letům odnětí svobody. Měly se dopustit trestného činu nadřizování, padělání a pozměňování veřejných listin (falešná vojenská knížka – pozn. autora) a pomoc k opuštění republiky.³²

Tělo Josefa Charvátky bylo 26. 5. 1955 pohřbeno na Ústředním českobudějovickém hřbitově do společného hrobu mezi kašnou a hrobkou rodiny Dlouhých.

Celá událost byla v polovině devadesátých let popsána v novinových článcích např. „Další vražda z padesátých let“ (Český deník) a „Hon na třiaadvacetiletého horníka skončil jeho smrtí“ (Rudé krávo). Bohužel již podle názvu titulků je patrné, že autor s archivními prameny nepracoval, a pokud ano, tak jen s některými pečlivě vybranými. V roce 1992 podala Konfederace politických vězňů pobočka č. 07 podnět na Vyšší vojenskou prokuraturu do Tábora k zahájení trestného stíhání pro trestný čin vraždy a současně zaslala otevřený dopis o celé události Českému deníku. Celou kauzou se zabýval i Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu a nezbývá nic jiného než souhlasit se závěrem vyšetřovatele, že se nejedná o trestný čin, neboť bylo postupováno dle tehdy platných zákonů, směrnic a nařízení.³³

---

²⁸ ÚDV-16/VvK-97 - Charvátek Josef – zpráva ze dne 20. 5. 1955.

²⁹ ÚDV-16/VvK-97 - Lékařská zpráva KÚNZ, Štefanikova 300, ze dne 17. 5. 1955.

³⁰ ÚDV-16/VvK-97 - Zpráva o průběhu akce a postřelení Charvátky ze dne 17. 5. 1955, s. 2.

³¹ ÚDV-16/VvK-97 - Rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 12. 9. 1955, s. 1.

³² ÚDV-16/VvK-97 - Rozsudek Vyššího vojenského soudu v Praze ze dne 27. 9. 1955, s. 2. Na základě amnestie prezidenta republiky byl dne 11. 10. 1955 trest snížen: Marie Charvátková 3 roky a Helena Buchalová 1,5 roku.

³³ ABS, ÚDV-67/VvK-95.

Kulda František

Narozen 1910, odsouzen Státním soudem č. j.: TsI/VI60/50 ze dne 14. 12. 1950 za trestný čin velezrady, vyzvědačství a krádeže k odnětí svobody v délce 18 let a peněžnímu trestu ve výši 50 tisíc korun. Do této doby byl František Kulda celkem devětkrát odsouzen za trestnou činnost, z toho šestkrát za krádeže.

František Kulda bydlel s Antonínem Zemanem, Josefem Bacílkem a Karlem Andrem na jedné světnici táborového baráku a přibližně po 14 dnech se dohodli, že utečou.

Tento útěk neměl žádnou naději na úspěch, neboť táborový „bonzák“, který se dozvěděl o plánu útěku, vše oznámil s mnohadenním předstihem velitelství tábora. Je vcelku jasné, že když bezpečnostní složky byly o útěku informovány předem, mohlo se útěku zabránit jinou cestou bez „zaplacení nejvyšší ceny“. Ale v tomto případě se lze domnívat, že se pravděpodobně jednalo o formu výstrahy ostatním vězňům tábora, co bude následovat, když se pokusí o útěk.

Josef Bacílek a Antonín Zeman byli odsouzeni podle § 171 tr. z. Okresním soudem v Jáchymově dne 22. 5. 1952 pod č. j.: 17T 167/52 ke dvěma letům vězení. Před soudem Zeman vypověděl: „... cítím se vinen a dále je pravdou, že jsem chtěl utéci z tábora, a proto jsem se domluvil ještě s ostatními. Ovšem byl jsem přistižen, a proto se mi útěk nepodařil. Utíkal jsem proto, abych navštívil rodinu, a také proto, že nám slibovali přídavky, a ty jsme nedostali, ačkoliv jsme na ně měli nárok.“³⁴ Bacílek vypověděl: „Cítím se vinen. Je pravdou, že jsem chtěl utéci a utíkal jsem proto, abych se dostal ven. Utíkal jsem proto, že bylo málo jídla a špatné zacházení.“³⁵ Karel Andr nebyl s ostatními souzen, neboť trpěl duševní chorobou, byl léčen na vězeňském oddělení bohnické psychiatrické léčebny, a poté propuštěn z výkonu trestu, respektive mu byl výkon trestu pozastaven ze zdravotních důvodů.

Oznámení o úmrtí Františka Kuldy ve znění: *Dne 17. prosince 1951 byl zastřelen Váš manžel, odsouzený km. č. A 0932 Kulda František, nar. 5. 7. 1910. Na pohřeb nejezděte. Velitel*³⁶, nebylo nikdy nikomu doručeno, neboť Marie Kuldová byla v tuto dobu ve výkonu trestu v délce trvání pěti let a dopis z místa trvalého bydliště se vrátil jako nedoručený. Koncem dubna roku 1952 žádá o povolení návštěvy matka Antonie Kuldová a až v této době se dozvídá, že její syn byl před čtvrt rokem zastřelen při pokusu o útěk.

Prošetřování zastřelení Františka Kuldy

---

³⁴ ABS, V-1730 KV, Protokol o hlavním líčení č.j.: 17T 167/52.

³⁵ ABS, V-1730 KV, Protokol o hlavním líčení č.j.: 17T 167/52.

³⁶ NA, osobní spis vězně – Dopis Marii Kuldové.

Během společenského uvolnění v roce 1968 docházelo k prošetřování nezákonností z 50. let, na základě podnětu Karla France řešila Vojenská obvodová prokuratura pod. č. j.: 2 OPv 441/68 i zastřelení Františka Kuldy. Vojenská obvodová prokuratura případ zastřelení Františka Kuldy odložila podle § 159 odst. 1 tr. ř., „protože ve věci nejde o podezření z tr. činu.“³⁷

Josef Baloun popisuje v roce 1969 použití zbraně s výsledkem při útěku Františka Kuldy takto: „Od roku 1950 jsem sloužil u Sboru národní bezpečnosti a to až do roku 1953. Sloužil jsem u útvaru Jeřáb v Příbrami. V roce 1951, bylo to tuším krátce před Vánocemi, jsem měl noční zesílení na věži č. 3 v táboře Vojna. Toto noční zesílení pro mě bylo v rozmezí 18.00 hod. do 21.00 hod ... Jelikož uvedený den byla značná mlha, procházel mezi námi ještě jeden příslušník. Kolem 20.15 hod. jsem slyšel pod věží šramot, a proto jsem si otevřel okno a tu jsem zahlédl, jak přímo pod věží ve vzdálenosti asi dvou metrů leží u drátů, které již byly poslední, nějaký člověk. V té době bylo nařízeno, že každý vězeň, který překročí první zátaras z drátů a půjde k druhým drátům, tak se dostane do pásma, které je ostřelované. V tomto pásmu, když se nějaký vězeň objevil, tak již byl rozkaz bez jakéhokoliv vyzvání použít zbraně. Já, když jsem spatřil, že pod věží je nějaký vězeň, neboť jsem toto i přes velkou mlhu rozeznal dle jeho oblečení, neboť na zádech měl červené pásy, tak jsem na vězně nejdřív křikl „Stůj!“ . Viděl jsem, že vězeň na moji výzvu reaguje tím způsobem, že se snaží co nejrychleji prostříhat dráty, aby mohl uniknout, a proto, když jsem již viděl, že není jiný způsob, jak ho zadržet, použil jsem služební zbraně (samopalu) a proti vězni, který se pokoušel uniknout, jsem vystřelil krátkou dávku. Po tomto jsem zaslechl a později i spatřil, že u první překážky (myslím ostnatých drátů), je další vězeň, a proto i tam jsem vystřelil krátkou dávku, ale jak jsem později zjistil, tohoto vězně jsem již nezasáhl. Pokud se týče vězně Františka Kuldy, kterého jsem na místě zastřelil a tento dostal celou dávku asi tří ran do prsou, tak já jsem tohoto vězně jak tam zůstal ležet již neviděl, ani mně do dnešního dne jeho jméno nebylo řečeno. V té době se mnou také nebyl prováděn žádný výslech, po tomto jsem byl okamžitě vystřídán a ještě druhý den, když se mě dotazovali na podrobnosti, tak jsem byl ještě pokárán, že jsem zbraně použil dosti pozdě, a to proto, že zbraně jsem měl již použít v době, kdy Kulda ... překonal první drátěnou překážku. Já jsem zbraně vůči němu použil až tehdy, když on již měl dva drátěné ploty za sebou a byl u posledního. Jak mi také druhý den bylo řečeno, s vězněm, kterého jsem zastřelil (Kuldu), se pokusili o útěk ještě další tři vězni, jejichž jména mně však nebyla do dnešního dne známa. Pokud se týče otázky, kolik jsem vystřelil ran, tak na vězně

---

³⁷ VHA, VOP Praha, OPv441/68 – Usnesení ze dne 12. 3. 1969.

Kuldu jsem dal malou dávku ze samopalu asi tři rány, a na dalšího vězně, kterého jsem však nezasáhl, jsem vystřelil asi pět ran. Já jsem z hlídkové věže nesměl sejít dolů do doby, než budu vystřídán, a proto jsem po střelbě nadále zůstal na věži. První k vězni Kuldovi přišel strážný, který prováděl obchůzku mezi věží, na které jsem byl já, a druhou věží. Já jsem potom byl vystřídán asi za pět minut a v té době ještě Kulda ležel na místě, kde jsem ho zasáhl, ovšem když jsem z věže sešel, tak kolem něho bylo značně lidí a já jsem byl odveden vrchním strážmistrem Fulínem, a tudíž jsem Kuldu neviděl. Jak mi bylo však později řečeno, tak byl na místě mrtev. Více nemám, co bych k případu uvedl.“³⁸

V rámci šetření Vojenské obvodové prokuratury Praha byl vyslechnut i Oldřich Vojík, který v inkriminované době 17. 12. 1951 zastupoval nepřítomného velitele tábora Jaroslava Dubu ve funkci. „V roce 1951 jsem byl zařazen jako zástupce náčelníka u nápravně pracovního tábora „Vojna“ u Příbrami... Asi v polovině prosince se pokusili o útěk z uvedeného tábora odsouzení Kulda, Zeman a na třetí jméno si již nevzpomenu. Útěk provedli na ostro přes oplocení, kdy odsouzený Kulda překonal zakázané pásmo, prostríhal první plot a při stříhání druhého plotu, kdy by býval již opustil objekt, bylo použito strážným ze strážní věže, tehdejším příslušníkem útvaru Jeřáb soudr. Balounem, plně oprávněně zbraně – samopalu a odsouzený Kulda byl na místě zastřelen... Podle mě položené otázky naprosto vylučuji, že toto mohl pozorovat jiný odsouzený, neboť já sám jsem seděl v kanceláři a slyšel jsem pouze střelnou dávku. Po telefonickém ověření výstřelu mně bylo sděleno příslušníky ostrahy, že odsouzení se pokusili o útěk, došlo k zastřelení jednoho odsouzeného a není vyloučeno, zda-li jsou někteří odsouzení mimo střežený prostor. Na základě tohoto prověření byla prováděna početní prověrka všech odsouzených a já ještě s dalšími příslušníky (jména si již nepamatuji) jsem se odebral na místo „provalu“. Současně byl přivolán táborový lékař – odsouzený – na jméno si již rovněž nepamatuji, který konstatoval smrt odsouzeného Kuldy, která nastala okamžitě po použití zbraně. Odsouzený Kulda ležel naprosto nehybně a v prostoru zakázaného pásma ležel další odsouzený, ve kterém byl zjištěn odsouzený Zeman, který byl obstrílen dávkou ze samopalu, avšak nezraněn. Pokud se týká použití zbraně vůči odsouzenému Kuldovi, použil tuto jen strážný ze strážního stanoviště (věže). S jistotou vylučuji, že by vůči Kuldovi použil dodatečně někdo jiný z příslušníků zbraně. Poté byl odsouzený Kulda na nosítkách přenesen k bráně tábora a provedena početní prověrka stavu za účelem zjištění, zda neschází ještě další odsouzený. Kolem mrtvého procházeli příslušníci horních ubytoven tábora a neprocházel kolem něho celý tábor. Toto bylo provedeno za tím

---

³⁸ VHA, VOP Praha, OPv441/68 – Úřední záznam s Josefem Balounem ze dne 7. 2. 1969.

účelem, aby byl zjištěn skutečný stav vězňů, a ne aby byli úmyslně voděni kolem mrtvolky. Připouštím, že při nástupu jsem upozornil vězně, že při podobném počínání může být stejně tak proti každému použito zbraně, jako proti odsouzenému Kuldovi. Nikdo nebyl kázeňsky trestán za to, že smekl čepici před mrtvolou. Po provedení početní prověrky stavu byl odsouzený Kulda přenesen do jedné z místností velitelství, kde byl uložen až do druhého dne, kdy po telefonických jednáních s velitelstvím v Jáchymově jsem tohoto vydal anatomickému ústavu v Plzni pro lékařské účely...“³⁹

Tělo Františka Kuldy s diagnózou zastřelen, bylo pod pořadovým číslem 149 předáno na patologii katedry Anatomie KU – LF Plzeň. V ústavu normální anatomie, kam se tělo Františka Kuldy dostalo, se prováděly pitvy za účelem vyučování, z tohoto důvodu nebyly vedeny pitevní protokoly, pouze záznamy v knize zesnulých. Jednalo se tehdy o běžnou praxi, že těla zastřelených vězňů či jinak zemřelých byla využívána Anatomickým ústavem v Plzni k výuce mediků.

Policie ČR – Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu SKPV se na základě vlastního dokumentačního šetření případem zabýval v roce 2002. Vyšetřovatel především zkoumal, zda na základě shromážděných důkazů lze dovozovat podezření ze spáchání trestného činu vraždy a kdo je případně za tento skutek odpovědný. V úvahu přicházel především okruh osob ve velení tábora, avšak důkazní situace přes veškerou snahu policistů neumožnila nezvratně prokázat vinu konkrétní osobě, tak jak to požaduje trestní řád. Z tohoto důvodu musel být případ odložen.⁴⁰

Vůjta Jan

Narozen 10. 4. 1928, odsouzen Vyšším vojenským soudem v Praze dne 10. 9. 1953, č. j. T39-StPt81/53-I pro trestné činy velezrada a vyzvědačství na 20 let odnětí svobody, ztrátě občanských práv na pět let a k propadnutí celého jmění.

Jan Vůjta dne 16. 9. 1951 se svojí milenkou Annou Šimkovou uprchl přes území východního Německa do Západního Berlína. Je třeba říci, že krátce předtím zběhl od vojenského útvaru ve Svaté Dobrotivé. Ilegálně překročil dne 7. 10. 1951 hranice zpět do Československa, aby se vrátil do Západního Berlína se svojí manželkou Vlastou Vůjtovou.

Dne 14. 4. 1953 při návštěvě východního sektoru Berlína byl zadržen orgány VOPO (Volkspolizei) a po zjištění, že se jedná o československého uprchlíka, byl dne 29. 5. 1953

---

³⁹ VHA, VOP Praha, OPv441/68 – Informativní výslech mjr. Oldřicha Vojíka ze dne 8. 10. 1968.

⁴⁰ Email z ÚDV-SKPV ze dne 25. 4. 2010.

vrácen zpět do Československa. Mezi lety 1944 až 1947 byl 5x trestán pro drobnou i závažnější trestnou činnost, délka výkonu trestu se pohybuje mezi sedmi dny a třemi lety. Byl opakovaně trestán za zpronevěru, podvod a krádež vyšší částky.

Na deskách osobního vězeňského spisu se nachází přípis: „*Nesmí být přemístěn do ,O‘, zdůvodnění ve spise*“.⁴¹ Oním „O“ se myslí Ostrov, respektive Stanice SVS Ostrov. Lze tedy říci, že jeho smrt v příbramském prostoru byla „omylem“. Velitel tábora Bytíz poručík Jaroslav Fulín v návrhu na odsun odsouzeného do pevné věznice píše: „*Jmenovaný (Jan Vůjta – pozn. autora) pracuje v hlubině jako zedník. Normu plní na 118 %, 50 %, 123 %. Těchto výkonů dosahoval, protože byl zařazen v dobrém pracovním kolektivu. Jinak o práci nemá zájem. Jeho postoj k dnešnímu lid. dem. zřízení je záporný. Na táboře se stýká s odsouzenými, kteří jsou ostře zaměřeni proti dnešnímu lid. zřízení a zemím lid. dem. a SSSR. Sám před odsouzenými prohlašuje, že dnešní zřízení je jen přechodné a v nejbližší době očekává příchod americké armády. Byl několikrát kázeňsky trestán. ... Jmenovaný je velmi nebezpečný pro zdejší prostor, protože stále vyhledává nějaké cestičky pro uskutečnění útěku. Proto z těchto důvodů žádám, aby byl jmenovaný odsunut do pevné věznice.*“⁴² Jan Vůjta nebyl přesunut do pevné věznice, ale jen do blízkého tábora Vojna, kde byl zařazen do skupiny Výstavba – nepracoval tedy na šachtě, ale stavěl příbramské sídliště.

O tom, co se 17. 12. 1958 přesně stalo, nám archivní prameny podávají následující svědectví. „*Dne 17. 12. 1958 před 9. hodinou dopolední zřítlo se na staveništi kulturního domu, budovy A na sídlišti v Příbrami VII dvoupatrové lešení, přičemž byl smrtelně zraněn odsouzený Jan Vůjta a dále vážněji zraněn vedoucí pracovní skupiny, odsouzený Jan Regetz, který podle příkazu staršího mistra, obžalovaného Josefa Etzela prováděl demontáž tohoto lešení.*“ Josef Etzel dal v dopoledních hodinách 17. 12. 1958 oběma potrestaným příkaz, aby demontovali lešení. Jak bylo prokázáno, neurčil postup demontážních prací, lešení určené k rozebrání před tím neprohlédl a na práci samotnou vůbec nedohlížel a ani neurčil jinou kompetentní osobu, která by ho nahradila. Odsouzení si sami zvolili postup demontáže, který spočíval v tom, že nejprve odstranili zábradlí horního lešení, pak strhali podlahu a jednotlivé díly naskládali na dvě velké hromady, které byly umístěny za vysunutým lešením ve vzdálenosti asi 30 cm od pravé kozy. Tímto naskládáním ovšem došlo k nevyvážení lešení. Odsouzení dali pokyn jeřábnici, aby prkna přesunula pryč. V tomto okamžiku se odsouzený Jan Vůjta na pokyn Regetze přesunul na spodní část lešení, kde odklízal zbytky materiálu.

---

⁴¹ NA, osobní spis vězně.

⁴² NA, osobní spis vězně – Žádost velitele tábora o odsun odsouzeného.

Jeřábnice přistavila odsouzenému rameno jeřábu, a ten bez pomoci vazače uvázal hromadu prken k háku a dal pokyn jeřábnici k odjezdu. „*Za chvíli po zdvihu břemene ucítil odsouzený Regetz, že celá stavba lešení povoluje a na to došlo ke zřícení celého lešení.*“

Příčinou smrti podle pitevního protokolu a listu o prohlídce mrtvého byla zlomenina spodiny lební, rozhmoždění mozku, výron krevní pod i nad tvrdou plenou na spodině lební. V pitevním protokolu se ještě objevuje poznámka: „*Úraz nebyl slučitelný se životem.*“⁴³

Velitelství tábora Vojna dne 20. 12. 1958 oznamuje svému nadřízenému – Krajské správě MV, že v 10.30 hodin zemřel v nemocnici v Příbrami odsouzený Jan Vůjta. „*Jmenovaný odsouzený byl pracovníě zařazen na pracoviště Výstavba, kde dne 17. prosince 1958 utrpěl pracovní úraz, zlomeninu spodiny lebeční, a vzhledem k tomu, že byl v bezvědomí, byl převezen do nemocnice v Příbrami. K tomuto úrazu došlo, když odsouzený Vůjta Jan pracoval na stavebním lešení, odkud spadl z výše asi 8 metrů a na něj spadlo lešení. Celý případ, kdo toto zavinil, prošetřuje OO-VB v Příbrami. Jmenovaný je ženatý, avšak jeho manželka Vlasta rozená Slazcherová je bytem v zahraničí v Berlíně. V Československé republice se nachází jeho matka Marie...*“⁴⁴

Velitel tábora Vojna poručík Miloslav Košulič dne 23. 12. v 10.00 hodin dálnopisem Obvodnímu oddělení VB v Teplicích žádá „*tímto o vyrozumění paní Marie Vůjtové bytem v Teplicích ... s tím, že pohřeb jejího syna se bude konat dne 28. 12. 1958 v 11.00 hod. dopoledne v Motolském krematoriu. Dále jí vyrozumíte v tom směru, že to nebude pohřeb, ale pouze rozloučení u kobky v krematoriu, a urna s popelem že jí bude vydána.*“⁴⁵ I přesto, že si matka zemřelého přála vypravení pohřbu v Teplicích, nebylo jí toto Krajskou správou MV povoleno. „*Žádám o vyrozumění paní Marie Vůjtové, bytem ..., že převoz jejího syna do místa bydliště není povolen.*“⁴⁶ Marie Vůjtová se pohřbu zúčastnila, jak plyne z jejího dopisu na velitelství tábora Vojna: „*Jako matka zemřelého Vůjty Jana k. č. 8233A, poštovní úřad Příbram, schr. 3/V, dovoluji si sdělit, že dne 22. 12. 1958 dostavil se do mého bytu člen SNB se vzkazem vyhotoveným písemně, že pohřeb mého syna bude konán v Praze Motole dne 28. 12. a urna že mi bude vydána. Když však uvedeného dne po rozloučení se synem v kanceláři krematoria dožadovala jsem se bližších informací, kdy mi bude urna vydána, abych mohla zařídit její uložení, bylo mi sděleno, že jedině ten, kdo nařídil spalení, může určit další dispozice. Jelikož hodlám urnu uložit na hřbitově v Týnci nad Labem, okr. Kolín nad Labem,*

---

⁴³ NA, osobní spis vězně – Pitevní protokol.

⁴⁴ NA, osobní spis vězně – Zpráva o smrti Jana Vůjty ze dne 20. 12. 1958.

⁴⁵ NA, osobní spis vězně – Dálnopis na OO VB Teplice ze dne 23. 12. 1958.

⁴⁶ NA, osobní spis vězně – Dopis KS-MV týkající se převozu těla Jana Vůjty.

*kde mám svého manžela pochovaného, prosím tímto o sdělení potvrzující, že urna tam může být zaslána, abych pak sama s tamní hřbitovní správou mohla sjednatí uložení. Prosím, aby mi potvrzení zasláno bylo v čase co nejkratším, začaž již předem děkuji. Znamenám se úctou Vůjtová Marie“.*⁴⁷ Dne 15. 1. 1959 náčelník tábora Vojna sděluje Marii Vůjtové, že do konce měsíce ledna bude mít urnu v držení.

Jak již bylo výše uvedeno, příčinou smrtelného zranění se začalo zaobírat OO-VB v Příbrami. Dne 12. 3. bylo šetření skončeno s tím, že navrhuji podat obžalobu na Josefa Etzela pro trestný čin ublížení na zdraví z nedbalosti. Okresní prokuratura v Příbrami 23. 3. podává k Lidovému soudu v Příbrami obžalobu. Dne 22. 1. 1960 vynesl Lidový soud v Příbrami pod č. j. 1T 49/59 odsuzující rozsudek. Josef Etzel byl odsouzen k trestu odnětí svobody v trvání osm měsíců s tím, že se mu výkon trestu podmíněně odkládá na zkušební dobu jednoho roku. Potrestán byl za to, že „*dne 17. 12. 1958 v Příbrami VII na stavbě Kulturního domu, ač jako starší mistr dal příkaz ke stržení lešení postaveného u budovy A odsouzeným Janu Regetzovi a Janu Vůjtovi, před započatím demontáže lešení neprohlédl, neurčil pracovní postup a na demontáž nedohlížel, následkem čehož došlo ke zřícení lešení a usmrcení Jana Vůjty a poranění Jana Regetze, tedy že jinému z nedbalosti způsobil smrt a činem tím porušil důležitou povinnost vyplývající z jeho povolání a uloženou mu podle zákona.*“⁴⁸

Müller Silvestr

Narozen 31. 12. 1917 Dolní Lopačov, okr. Piešťany, kmenové číslo: 018479, odsouzen Státním soudem v Praze dne 9. 12. 1949 č.j.: Or I 1560/49/35 za velezradu, vyzvědačství, ohrožování zájmů republiky v cizině a ohrožení služebního tajemství k trestu smrti, na základě amnestie z roku 1953 byl trest snížen na 25 let odnětí svobody. Místem posledního výkonu trestu byl NPT-U Vojna na Příbramsku patřící pod Stanici SVS Ostrov. Za 2. světové války emigroval do Francie a stal se účastníkem zahraničního protifašistického odboje. V roce 1940 bojoval v řadách 1. čs. pěší divize na francouzsko-německé frontě. Po kapitulaci Francie a evakuaci do Velké Británie vstoupil do 312. čs. stíhací peruti RAF. Byl hrdinou bitvy o Británii, za což obdržel československá, francouzská a britská válečná vyznamenání. Po návratu do vlasti sloužil v čs. armádě jako voják z povolání. Naposled sloužil u leteckého útvaru v Českých Budějovicích. Po únoru 1948 v souvislosti s represivní

---

⁴⁷ NA, osobní spis vězně – Dopis Marie Vůjtové na velitelství tábora.

⁴⁸ SOKA Příbram, fond Okresní soud Příbram, č.j.: Or I 1560/49/35.

akcí „D“ namířenou proti demokraticky orientovaným důstojníkům v čs. armádě byl vyřazen ze stavů na tzv. dovolenou s čekáním. Byl obviněn z členství v ilegální skautské převaděčské skupině. S její pomocí se mu podařilo dostat za hranice a po návratu zpět do vlasti byl dne 3. 9. 1949 zatčen.

Zahynul dne 28. 1. 1954 při závalu na dobývce v šachtě Vojna. Spolu s ním byl zraněn další vězeň Stanislav Vobořil.

Silvestr Müller byl rehabilitován na základě zákona 119/1990 Sb. A dále pak povýšen in mem. do hodnosti plukovníka.⁴⁹

Procák František

Narozen 2. 12. 1906, odsouzen Státním soudem v Praze dne 20. 6. 1949 za velezradu k trestu smrti, na základě odvolání mu byl trest zmírněn na doživotí. Posledním místem výkonu trestu byl NPT-Z Bytíz na Příbramsku patřící pod Stanici SVS Ostrov.

Za 2. světové války se zúčastnil zahraničního protifašistického odboje nejprve v řadách italských partyzánů, za což byl dekorován italskými vyznamenáními Il Partigiano a Il Garibaldino. Po vylodění spojenců v Normandii vstoupil do 1. čs. samostatné obrněné brigády ve Velké Británii a zúčastnil se dobývání přístavu Dunkerque. Během těchto bojů byl raněn. Jako čs. zahraniční voják byl vyznamenán čs. medailí Za chrabrost před nepřitelem a Pamětní medailí, dále britskou The Star 1938-1945 a francouzským vyznamenáním France Star. Od roku 1946 se stal členem Čsl. obce legionářské. V rámci akce „D“ byl ve vykonstruovaném procesu obviněn z velezrady.

Zahynul dne 31. 1. 1954 na následky smrtelného úrazu v dole.

František Procák byl soudně rehabilitován na základě zákona 119/1990 Sb.⁵⁰

Seznam zkratk:

ABS – Archiv bezpečnostních složek

GA – Grantová agentura

JD – Jáchymovské doly

KPV – Konfederace politických vězňů

KS-MV – Krajská správa ministerstva vnitra

KÚNZ – Krajský ústav národního zdraví

KU – Karlova univerzita

---

⁴⁹ VELFL, Josef – TRANTINA, Václav: *Památník politickým vězňům na příbramském hřbitově*. Středočeský vlastivědný sborník. 2000, 18, str. 92-93.

⁵⁰ VELFL, Josef – TRANTINA, Václav: *Památník politickým vězňům na příbramském hřbitově*. Středočeský vlastivědný sborník. 2000, 18, str. 93-94.

LF – Lékařská fakulta
MLS – Mimořádný lidový soud
NA – Národní archiv
NPT – Nápravně pracovní tábor
NZ – Nápravné zařízení
OO – Obvodní oddělení
PÚO – Pracovní útvar odsouzených
PÚP – Pracovní útvar potrestaných
PÚV – Pracovní útvar vězňů
RAF – Royal air force
SOKA – Státní okresní archiv
SNB – Sbor národní bezpečnosti
SVS – Sbor vězeňské stráže
TBC - tuberkulóza
ÚDV – Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu
ÚSD – Ústav soudobých dějin
VB – Veřejná bezpečnost
VHA – Vojenský historický archiv
VOP – Vojenská obvodová prokuratura
VS – MV - Vnitřní stráž ministerstva vnitra
VOPO - Volkspolizei
TNP – Tábor nucené práce
TRMV – Tajný rozkaz ministra vnitra

více: BÁRTÍK František: Zemřelé nesvobodné pracovní síly v oblastech produkce uranové rudy 1946-1986, Příbram 2011.